

Fatma AVCU*

Nallıhan Çevresinden Yeni Yazıtlar: *Sulpicii* Ailesi

Abstract: In this article four funerary inscriptions, gathered from the various villages of Nallıhan and preserved today in the garden of the Nallıhan Ayhan Sümer Cultural Center, that record the names of individuals belonging to the same family are investigated. These inscriptions were found in the survey conducted by the Ankara Museum of Anatolian Civilizations in Nallıhan territory. The Sulpicius family name is recorded in these inscriptions but the exact kinship within this family is unclear. No. 1 records Servius Sulpicius Pistos's epitaph was raised by his wife. No. 2 records the epitaph raised by Sulpicia Olympias for his husband n.n. No. 3 records Sulpicius Eutylichion's epitaph but by whom this epitaph was raised is unknown as the inscription is damaged. No. 4 having $\mu\alpha\nu\tau\epsilon\iota\alpha \acute{\alpha}\sigma\tau\rho\iota\kappa\eta\varsigma$, shows the son, Demosthenes raised the epitaph for his mother Olympias and his father.

Keywords: Sulpicii; Nallıhan; Iuliopolis; funerary inscriptions.

Ankara'nın en batısındaki ilçesi olup güneyde Eskişehir ve kuzeyde Bolu ili ile çevrelenen Nallıhan çevresinde bugüne kadar geniş çaplı bir araştırma yapılmamıştı. Son yıllarda Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin yapmış olduğu çevre araştırmalarında ele geçen veriler bunu bir parça değiştirmiştir. Fakat yine de bölgeye ait yayınlar ve buna bağlı bilgilerimiz yeterli düzeyde olmayıp, epigrafik ve tarihi coğrafik çalışmalar da S. Mitchell'in kuzey Galatia yazıtlarını topladığı eserine dâhil ettiği az sayıda yazıt, J. G. C. Anderson ve D. French tarafından yapılan çalışmalar ve Chr. Marek'in bu bölgeden yayımladığı bazı yazıtlarla sınırlıdır.¹ Bölgede yapılan araştırmalar arasında Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nce yürütülen, Nallıhan'ın 36 km kadar doğusunda yer alan Çayırhan yakınında ve günümüzde büyük kısmı Sarıyar Barajı altında kalan Iuliopolis kentinin nekropolis kazısı² bulunmaktadır (bkz. harita). Aynı kurumun yürüttüğü Nallıhan çevresindeki araştırmalarda pek çok yeni yazıt ele geçmiştir. Yazıtların büyük bir kısmı Nallıhan Ayhan Sümer Kültür Merkezi bahçesinde korunmaktadır. Bu yazıtlar arasında dikkati çeken bir grup yazıt antik dönemde bölgede değişik yerlere yayılmış Sulpicius *nomen gentilicium*'unu taşıyan bir ailenin mevcudiyetini göstermektedir. Bu yazıtlara genel olarak bakıldığında aynı isimlerin birden fazla taş üzerinde karşımıza çıktığı görülmektedir.

1. Servius Sulpicius Pistos'un Mezar Taşı

Env. No: Hıdırlar 2010–3; Buluntu Yeri: Nallıhan İlçesi, Hıdırlar Köyü, Mustafa Öztürk'ün evinin önü. Şimdi Ayhan Sümer Kültür Merkezi bahçesinde. Y: 57 cm; Ç: 57 cm; Harf yük.: 2 cm.

Ε C Ω harflerinin İ.S. 2. ve 3. yy.'da kullanımı yaygındır.

*Araş. Gör. Fatma Avcu, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Kampus 07058 Antalya (fatmaavcu@akdeniz.edu.tr).

Anadolu Medeniyetleri Müzesi Nallıhan'da gerçekleştirdiği koruma çalışmaları çerçevesinde yüzey araştırmalarında elde edilen eserlerin epigrafi sorumlusu ve Iuliopolis Nekropolis kazısı bilimsel danışmanı olup bu yazıtları yorumlamak için teşvikte bulunan Doç. Dr. Fatih Onur'a ve onun aracılığıyla, yazıtların çalışılmasını sağlayan Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Enver Sağır'a, eski Müdür Melih Arslan'a ve ayrıca arkeolog Mustafa Metin'e teşekkürü bir borç bilirim.

¹ Bkz. RECAM II 153–157; Anderson 1899; French 1981; French 2003; Marek 2000 no. 1.

² Kazı raporlarına ve diğer ilgili kaynaklar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Günel et al.1992, 29–70; Arslan et al. 2011, 271–289.

Mermerden yapılmış yuvarlak formlu bir mezar taşıdır. Üst kısmında kırık ve eksiklikler bulunan mezar taşının üzerinde 4 satır Yunanca yazıt bulunmaktadır.

Ὀλυμπίας Σερουίω
Σουλπικίω Πίστω
τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ μνή-
4 μης χάριν.

Olympias, kendi kocası Servius Sulpicius Pistos için, anısı vesilesiyle (yaptırdı).

Str. 1: Ὀλυμπίας= Ὀλυμπίας.

2. Sulpicia Olympias ve Eşinin Mezar Taşı

Env. No: Atça 2010–3; Buluntu Yeri: Nallıhan İlçesi, Atça Köyü, köy camisinin avlu kapı kenarında bulunmuştur. Şimdi Ayhan Sümer Kültür Merkezi bahçesinde. Y: 60 cm; Ç: 40 cm; Harf yük.: 5 cm.

ЄЄΩ Harflerinin İ.S. 2. ve 3. yy.'da kullanımı yaygındır.

Silindirik formdaki mezar taşı kireç taşından yapılmıştır. Alt kısımları kırık ve eksik durumdadır.

[.....κτε-]
ρεῖζασά με σ-
ύνευνοσ ἡμ-
4 ἡ Σουλπικία Ὀ-
λυμπίας ἐμοὶ
τε κὲ ἐαυτῇ ζῶσα
κὲ φρονούσ[α]
8 ΙΝΑΤΙΣΤ.....

Eşim Sulpicia Olympias bana karşı olan görevini yerine getirerek bana ve kendisine yaşarken ve aklı başındayken (yaptırdı)...

Str 1–2: κτερεῖζασα κτερίζω cf. IKlaudiupolis 80.

Str 6–7: κέ= καί.

3. Bir kadının Eşi ve Kendisi için diktirdiği Mezar Taşı

Env. No: Atça-2010–4; Buluntu Yeri: Nallıhan İlçesi, Atça Köyü Mevkii; Y: 125 cm; Ç: 50 cm; Harf yük.: 4,5–5 cm.

ЄЄΩ Harflerinin İ.S. 2. ve 3. yy.'da kullanımı yaygındır.

Mermerden yapılmış silindirik formatta bir mezar taşıdır. Kısmen tahrip olmuş ve yıpranmış durumdadır. Üzerinde 7 satır Yunanca yazıt bulunan mezar taşında yazıtın altında birde sarmaşık yaprağı motifi işlenmiştir.

.....Π . . . Ο
.....οσ • . . τοῖς
4 τ[έκν]οις • Σουλπι-
κ[ί]ω Ε]ὐ[τυ]χίω
τ[ῷ] γλυκυ]τάτῳ ἀνδρὶ
κα[ὶ] ἐαυ]τῇ ζῶσα
8 [καὶ φρον]οῦσα
[ἀνέσ]τησεν.

[*Filanca ---*] çocukları için, pek tatlı kocası Sulpicius Eutykhion ve kendisi için yaşarken ve aklı başındaiken diktirdi.

4. Demosthenes'in ebeveynleri için diktirdiği mezar sunağı

Env. No: Karaköy 2010–1; Buluntu Yeri: Nallıhan İlçesi, Karaköy Köyü, Mehmet Baykan'ın evinin girişi. Şimdi Ayhan Sümer Kültür Merkezi bahçesinde. Y: 1,23 m; G: 45 cm; D: 56 cm; Harf yük.: 2–3 cm.

ΕΣΩ harflerinin İ.S. 2. ve 3. yy.'da kullanımı yaygındır.

Üst ve alt kısmında profili bulunan altar mermerden yapılmıştır. Üzerinde 12 satır Yunanca yazıt bulunmaktadır. Genel olarak iyi olmakla birlikte, yan kısımlarından çok az tahribata uğramıştır.

Δημοσθένης μὲν οὐ-
νόμ' ἦν μοι πατρός,
θεοπαῖδα δὲ ἔκαλ[ού]-
4 μὴν πάντως οὖν κα[ί]-
θεὸς μ' ἑτείμα καὶ
τὸ μαντείας γέρας
[ἔ]δωκεν ἄστροικ<<ῆ>>ς
8 ἐν ὄλῳ μοὶ τῷ βίῳ,
υἱὸς Δημοσθένης
πατρὶ καὶ μητρὶ Ὀ-
λυμπιάδι τὸν βω-
12 μὸν ἀνέστησα.

Babamın adı da Demosthenes'ti, her yönden tanrı çocuğu olarak adlandırıldım ve tanrı bana tüm hayatım boyunca şeref ve yıldızlarla ilişkili kehanet onurunu bahşetti, ben oğul Demosthenes bu sunağı babam ve annem Olympias için diktirdim.

Str. 3: θεοπαῖδα. Sözcüğün geçtiği Aphrodisias Kenti'nden geç döneme ait bir yazıt için bkz. Reinach 1906, 296 no. 207 (bir kısmı); MAMA VIII 603 (bir kısmı); IGCh 263; I Aphrodisias II 100. Ayrıca aynı bölgeye ait diğer bir yazıtta θεόπαις kelimesi ile aynı anlamı taşıyan θεότεκνος ismi karşımıza çıkmaktadır.³ Burada olduğu gibi kelimenin bir isim olarak kullanılmış olması muhtemeldir. Kelime İsa'yı tanımlamak için de sıkça kullanılmıştır.⁴

Str. 7: ἄστροικ<<ῆ>>ς. Taş üzerinde ΑΣΤΡΙΚΕΣ. H seslisinin σ sessizinden önce ε seslisine dönüşebildiği durumlar için bkz. Gignac 1976, 243. Sözcük birincil olarak “yıldızlarla ilişkili” anlamına gelmektedir. ἡ ἀστροική olarak “Astronomi” ya da “Astroloji” anlamları olmakla birlikte, ikincil bir anlamı da “kader” şeklindedir.⁵ Burada μαντείας sözcüğü ile ilişkilendirildiğinde daha belirgin şekilde, “yıldız kehaneti” anlamını vermektedir. Antik literatürde bu kullanımın örnekleri bulunmaktadır. Örn. Philostr. VA 3,41: τὰς δὲ ἀπορρήτους σπουδάς, αἷς ἀστροικήν ἢ μαντείαν κατενόουν.⁶ Bununla birlikte, harfin taşçı ustası tarafından yanlış yazılmış olması da muhtemeldir.

³ RECAM II 161.

⁴ Örn. Nonn. Par. Io. 19,137–139: ὡς δὲ τεκοῦσαν Χριστὸς ἴδεν θεοπαῖδα καὶ ‘ὄν φιλέεσκε μαθητὴν’ μητέρι μῦθον ἔλεξε (*Ve Mesih gördü havarisini seven çocuğu doğurana, annesine sözünü söyledi*); Eriphan. Hom. Sep. 43,441,38: Καὶ ταῦτα ποῦ; ἐν Σιών τῇ πόλει τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου· ἐν ἡ εἰργάσατο σωτηρία ἐν μέσῳ τῆς γῆς, ἐν μέσῳ δύο ζῶων γνωσθεὶς Ἰησοῦς ὁ θεόπαις (*Ve nerede bunlar? Büyük kralın kenti Sion'da, kurtuluşun sağlandığı yerde, dünyanın ortasında, tanrı çocuğu İsa'nın bilindiği iki hayatın ortasında*).

⁵ Bkz. LSJ, s.v. ἀστροικός.

⁶ Bu örneklere benzer olarak yıldızlar ve kehanet arasındaki ilişki oldukça yaygın bir şekilde kaleme alınmıştır. Örn. Lukian. DMort. 21,1,14: καὶ οἱ μάντις, εἴτε ἀπὸ τῶν ἀστρων τεκμαιρόμενοι τὸ μέλλον εἴτε ἀπὸ τῶν ὄνειράτων (*Ve ka-*

Str. 10–11: Ὀλυμπίας = Ὀλυμπίας.

Yazıtı yaptıran kişi kendisini tanrı çocuğu olarak anmakta ve kehanet yeteneği ile onurlandırıldığını söylemektedir. Antik Yunan Dünyası'nda kehanet almanın en bilindik yolu bilicilik merkezleridir. Ancak bunun yanı sıra bir kehanet merkezine bağlı olmaksızın geleceği görme yetileri bulunan kâhinler de bulunmaktadır. Baba adının da Demosthenes, annesinin adının Olympias olması gibi aile bireylerindeki tarihi figürlerin isimlerinin alınması, aileden gelme kehanet yeteneği ve yazıtın edebi üslubu entelektüel ve varlıklı bir aileye işaret etmektedir. Sahip olunan bu bilicilik yeteneğinin genellikle bir kuşaktan diğerine aktarıldığı bilinmektedir.⁷ Öyle ki bir kâhinin güvenilirliği ait olduğu aileye dayanmaktadır.⁸ Demosthenes kehanetinin yıldızlarla ilişkili olduğunu söylemektedir. Çeşitli hayvanlar ve onların iç organları, yıldırım, deprem ve fırtına gibi doğa olaylarının yanı sıra yıldızlar da geleceğin tahmin edilmesinde kullanılmışlardır. Eusebius *Praeparatio Evangelica*'sında tanrıların eğer kader tarafından belirlenmiş bir şey hakkında konuşmak isterlerse bu söylevlerinin yıldızların seyrinden doğduğunu söylemektedir.⁹

Aile bireylerinin *praenomen* ve *nomen gentilicium* olarak Latin isimler kullandıkları ancak *cognomen* olarak Yunan isimlerine sahip oldukları görülmektedir. Bu sebeple ailenin yerel halktan olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra Latin isimlerinden dolayı ailenin azat edilmiş ya da vatandaşlık hakkı elde etmiş olduğu düşünülebilir. Olympias ismi çok yaygın kullanılan bir isim olmasına rağmen aileye ait yazıtların buluntu yerlerinin birbirlerine yakın olmasından dolayı No. 4'te söz konusu olan Olympias'ın bu aileye mensup olması olasıdır. Mevcut malzemenin verdiği bilgiler sonucunda ailenin sadece bu bölgede mevcudiyetine ulaşılmaktadır. Buna göre daha önce de belirtildiği gibi aile içindeki bağları anlamak zordur. Ancak ortaya çıkarılacak yeni yazıtlar sayesinde varlığını burada belirttiğimiz Sulpicii ailesini tanımak mümkün olacaktır.

Kaynakça

Anderson 1899	J. G. C. Anderson, Exploration in Galatiacis Halym, JHS 19, 1899, 34–134.
Arslan et al. 2011	M. Arslan – M. Metin – O. Cinemre – T. Çelik – Ü. Devocioğlu, Juliopolis Nekropolü 2009 Yılı Kurtarma Kazısı, 19. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu, Ankara 2011, 271–304.
Burkert 2003	W. Burkert, Greek Religion, Cambridge 2003.
Flower 2008	M. A. Flower, The Seer in Ancient Greece, Londra 2008.
French 1981	D. French, Roman Roads and Milestones of Asia Minor, Oxford 1981 (British Institute of Archaeology at Ankara Monograph 3).
French 2003	D. French, Roman, Late and Byzantine Inscriptions of Ankara, Ankara 2003.
Gignac 1976	F. T. Gignac, A Grammar of the Greek Papyri of the Roman and Byzantine Periods (I-II), Milano 1976.

hinler kaderde olanı ya yıldızlardan belirlerler ya da rüyalardan); İmparator Tiberius'un da yıldız kehanetine inandığı ve ilgilendiğini Suetonius ve Cassius Dio'dan öğrenmekteyiz: Cass. Dio, 55,11,1: (Tiberius) αὐτός τε γὰρ ἐμπειρότατος τῆς διὰ τῶν ἄστρον μαντικῆς ὄν (*Zira kendisi de yıldızlardan elde ettiği kehaneti deneyimlerinden biliyor olduğundan ...*), ayrıca bkz. Suet. Tib. 14: Rediit octauo post secessum anno, manga nec incerta spe futurorum, quam et ostentis et praedictionibus ab initio aetatis conceperat. (*Ayrılışını müteakip 8. yılda, hayatının başlarından beri alamet ve kehanetlerden edindiği büyük ve sarsılmaz bir gelecek umudu ile geri döndü*); Rhodos'ta tanıştığı kâhin Thrasyllus imparatorun yıldız kehanetine inanmasında büyük rol oynamıştır; Artem. 4,47,55–56: συνέβη αὐτῷ πολλή τις εὐκλεια καὶ πορισμός οὐκ ὀλίγος ἐκ πονήσαντι μαντικῆν τὴν δι' ἄστρον (*Yıldız kehaneti üzerine çalıştığından ona pek de az olmayan bir kazanım ve pek çok şan oldu*).

⁷ Burkert 2003, 112.

⁸ Flower 2008, 37.

⁹ Eus. Pr. Ev. IV,1,1.

- Günel et al. 1992 T. Günel – E. Yurttagül – R. Yağcı, Çayırhan Gülşehri Nekropol Alanı Kurtarma Kazısı 1991, Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1991 Yıllığı, Ankara 1992, 29–70.
- Marek 2000 Chr. Marek, Der höchste, beste, grösste, allmächtige Gott, EA 32, 2000, 130–146.
- RECAM 2 S. Mitchell – D. French – J. Greenhalgh, Regional Epigraphic Catalogues of Asia Minor II, The Ankara District, the Inscriptions of North Galatia, Oxford 1982 (British Institute of Archaeology at Ankara Monograph 4).
- Reinach 1906 T. Reinach, Inscriptions d' Aphrodisias, REG 19, 1906, 79–150.

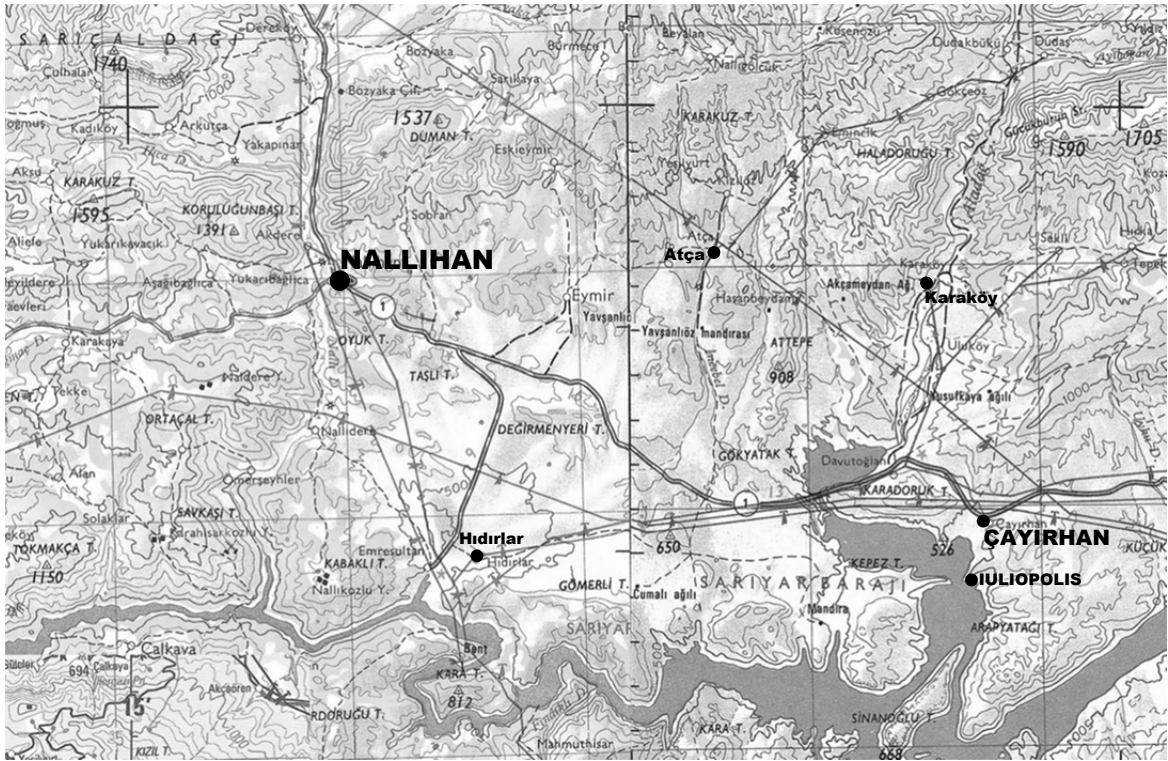

Fig. 1. Bölge haritası ve buluntu yerleri (HGK 1:250.000 paftalarından oluşturulmuştur).

Fig. 2. Servius Sulpicius Pistos'un Mezar Taşı

Fig. 3 Demosthenes'in ebeveynleri için diktirdiği sunak